

Preporuka o zaštiti prava djece u odgojno-obrazovnim ustanovama (za 2014./2015.)

U povodu početka školske godine 2014./2015. pravobraniteljica za djecu doc. dr. sc. Ivana Milas Klarić uputila je Ministarstvu znanosti obrazovanja i sporta preporuke vezane za zaštitu prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Nasilje među djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama i prava djece s problemima u ponašanju

Djeca i roditelji često nisu upoznati s mjerama koje su škola i druge službe dužne poduzeti u slučaju nasilja, kao ni s načinima zaštite djece. Preporučujemo da se roditelje upozna s postojanjem i sadržajem *Pravilnika o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (Narodne novine, broj 132/2013)* te *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*, da im se objasne aktivnosti koje će zajednički provoditi roditelji, učenici i odgojno-obrazovni radnici u slučaju pojave nasilja među djecom. Preporučujemo da se ovi akti učine dostupnima na internetskoj stranici ili oglasnoj ploči škole.

Uočeni su problemi u provođenju *pedagoške mjere odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka* koju je, zbog prevelike birokratiziranosti i nedovoljne usmjerenosti na potrebe djeteta, nužno preispitati i unaprijediti. Također, predlažemo širenje mjere dnevnog boravka kao preventivne intervencije za djecu u riziku koja se u suradnji sa sustavom socijalne skrbi provodi u nekim gradovima u Hrvatskoj. Predlažemo da, osim djelatnika odgojnih domova, ovu intervenciju provode i dodatno educirani djelatnici škole ili vanjski suradnici.

Mnogi djelatnici škole navode da im nedostaje znanja za rad s djecom s problemima u ponašanju i da su zbog toga mjere koje poduzimaju nerijetko neučinkovite. Stoga je nužno dodatno educirati učitelje, nastavnike, stručne suradnike i ravnatelje iz područja problema u ponašanju djece, kako za prevenciju i prepoznavanje rizika u djetetovom životu tako i za metode ranog djelovanja. Ove sadržaje nužno je uključiti i u njihovo inicijalno obrazovanje.

Događa se da školske ustanove propuštaju na vrijeme poduzeti mjere koje su u njihovoj nadležnosti ili ih ne poduzimaju kontinuirano, što dovodi do daljnjeg razvoja problema. Uočavamo i nedostatak učinkovitih i evaluiranih preventivnih programa, nedovoljnu koordinaciju i multisektorsku suradnju te nepravovremeno djelovanje svih sustava, kako u odnosu na djecu koja trpe nasilje tako i u odnosu na počinitelje. Preporučujemo informiranje djelatnika školskih ustanova o načinu povezivanja, koordinacije i multisektorske suradnje s drugim sustavima kada to potrebe djeteta zahtijevaju. Nužno je ekipirati stručni tim svake školske ustanove i dopuniti ga socijalnim pedagogom gdje god je moguće, a predlažemo i organiziranje posebnih mobilnih timova stručnjaka koji bi školama pružili superviziju i pomoć u posebno složenim slučajevima problema u ponašanju.

U svakom pojedinom slučaju potrebno je izraditi individualni plan intervencije, odnosno rada s učenikom kako bi on promijenio svoje ponašanje, a kao posebno učinkovitu metodu u sprječavanju i suzbijanju nasilja preporučujemo metodu medijacije, koja zahtijeva dodatnu edukaciju djelatnika škole ili osoba koje će je provoditi.

Prava djece s teškoćama u razvoju

Pravilnici o obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, koji su trenutno na snazi, ne prate zakonom propisane mogućnosti uključivanja djece s teškoćama u razvoju (TUR) u redovni odgojno-obrazovni sustav uz osiguravanje primjerene podrške. Unatoč brojnim apelima i

preporukama koje je Ured pravobraniteljice za djecu uputio MZOS-u, još nisu doneseni novi provedbeni propisi. Takvo stanje dovodi do neujednačene i diskriminirajuće prakse. Stoga još jednom apeliramo na žurno donošenje *pravilnika o odgoju i obrazovanju te primjerenom potpori učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi*.

Ponavljamo i našu preporuku o nužnosti pronalaženja rješenja za sustavno (su)financiranje pomoćnika u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju. Uz to preporučujemo da se u novom provedbenom propisu, koji bi regulirao obrazovanje učenika s teškoćama, jednoznačno definiraju kriteriji i pravila u vezi s osiguravanjem pomoćnika u nastavi.

Primjećujemo, također, da škole često ne prepoznaju teškoće kod djeteta, a u slučaju uočene teškoće ne poduzimaju radnje radi utvrđivanja primjerenog programa školovanja i primjerene pomoći u školovanju, kad izostane suglasnost roditelja. U slučaju da roditelj ne surađuje sa školom radi preispitivanja psihofizičkog stanja djeteta, škola je obvezna o tome obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb.

Uočavamo da odgojno-obrazovni radnici nemaju dostatna znanja i vještine da kvalitetno i pravovremeno odgovore na različite potrebe djece s TUR te stoga preporučujemo dodatna ulaganja za stručna usavršavanja s ciljem promicanja inkluzivnih obrazovnih načela.

Prava djece pripadnika nacionalnih manjina

U skladu s Ustavom Republike Hrvatske u školama se mora osigurati ravnopravni položaj djece pripadnika svih nacionalnih manjina. Segregaciju djece pripadnika romske nacionalne manjine u zasebne razrede zbog nepoznavanja hrvatskog jezika moguće je spriječiti pravovremenom organizacijom i dosljednim provođenjem dvogodišnjih predškolskih programa, uz pojačan rad u produženom boravku i slobodnim aktivnostima, dostupnost romskih pomagača te intenzivnu suradnju s roditeljima i lokalnom zajednicom. Ističemo nužnost uključenja sve djece pripadnika romske nacionalne manjine u programe predškole i u programe učenja hrvatskog jezika, njihovu pripremu za polazak u školu, osiguravanja prijevoza djeci do odgojno-obrazovnih ustanova koje su udaljenije od romskih naselja te potrebu osiguravanja odgovarajućih prostornih i kadrovskih kapaciteta u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Preporučujemo školama da dodatno pomognu djeci pripadnicima romske nacionalne manjine i aktivno posreduju pri odabiru poslodavaca kod kojih će djeca pohađati praktični dio kurikulumu strukovnog obrazovanja, budući da se susrećemo s diskriminacijom u tom području.

Radi sprečavanja nasilničkog ponašanja prema djeci pripadnicima manjinskih zajednica, ističemo potrebu provedbe preventivnih programa usmjerenih učenju sve djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti. Naglašavamo i potrebu edukacije i informiranja roditelja i odgojno-obrazovnih radnika, kao i drugih osoba koje sudjeluju ili pomažu u odgojno-obrazovnom procesu, o pravima djece i zaštiti djece od diskriminacije te potrebu stručnog usavršavanja i dodatne stručne podrške odgojno-obrazovnim radnicima u radu na razvijanju tolerantnih odnosa između djece pripadnika nacionalnih manjina i djece većinske nacionalnosti.

U različitim dijelovima Hrvatske dio djece pripadnika nacionalnih manjina ostvaruje pravo na obrazovanje na svome jeziku i pismu. No, rezultati pojedinih istraživanja pokazuju da odvojeno školovanje nije najbolje rješenje za djecu i da nepovoljno utječe na cjelovitu socijalnu integraciju u zajednici. Zato držimo da bi u pojedinim sredinama bilo nužno otvoriti rasprave i provesti istraživanja o korisnosti odvojenog školovanja za samu djecu i njihovu dobrobit. Dužnost nam je da, u omogućavanju jednog dječjeg prava, vodimo računa i o osiguranju uvjeta za provođenje svih drugih prava i najboljih interesa za svako pojedino

dijete, na što nas svojim holističkim pristupom upućuje i Konvencija o pravima djeteta, u kojoj se navodi da su sva prava međusobno ovisna i jednako važna.

Pravo djeteta na pomoć stručnih suradnika na otocima te u ruralnim i nepristupačnim mjestima

U manjim mjestima i na otocima školski stručni suradnici jedina su dostupna stručna pomoć djeci, a u mnogim školama potrebe djece, roditelja i učitelja znatno nadilaze postojeće mogućnosti. Stoga, kao i proteklih godina, preporučujemo da se razmotri mogućnost zapošljavanja stručnih suradnika u školama na otocima, u ruralnim i teško dostupnim mjestima ili organiziranja mobilnog tima stručnih suradnika, odnosno korištenje stručnih kapaciteta za pomoć djeci iz resora zdravstva i socijalne skrbi.

Prava darovite djece

Nužno je donijeti podzakonski propis kojim bi se uredila prava darovite djece. Smatramo važnim usmjeriti više pažnje na uočavanje, praćenje i poticanje darovitih učenika kroz dodatnu nastavu i druge oblike rada. Posebno preporučujemo školama da vode računa o najboljem interesu djece, osobito o opterećenosti darovitih učenika, koji su često uključeni u više slobodnih aktivnosti i sudjeluju na natjecanjima iz nekoliko nastavnih predmeta.

Upisi učenika u srednje škole

Proteklih godina susretali smo se s brojnim prijedlozima i upitima roditelja vezanima uz elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole. U dosadašnjem obliku, odluka o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednju školu donosila se za svaku školsku godinu i bila je podložna promjenama u načinu dodjeljivanja i raspodjele bodova te je stvarala neizvjesnost za djecu i roditelje. Neupoznavanje djece s elementima i kriterijima upisa u vrijeme kad trebaju donositi odluke koje se tiču njihova daljnjeg obrazovanja i prelaska u višu razinu obrazovanja, ugrožava ostvarenje prava djece na sudjelovanje u kreiranju politika i strategija koje se izravno tiču njihova obrazovanja. Također, primjena elemenata i kriterija s kojima dijete nije bilo upoznato u trenutku kad je trebalo donositi odluke koje će imati posljedice na njegovo obrazovanje u budućnosti, utječe i na pristup obrazovanju i može ugroziti jednakost obrazovnih šansi. Zato smatramo da bi elementi i kriteriji trebali biti podzakonski propis trajnog karaktera.

Tijekom procesa upisa učenika s teškoćama u prvi razred srednje škole uočili smo nedovoljnu međusobnu usklađenost u postupanju pojedinih sustava (Hrvatski zavod za zapošljavanje - srednje škole - uredi državne uprave u županijama - MZOS) što posljedično utječe na (ne)mogućnost ostvarivanja djetetovog prava na obrazovanje. Stoga preporučujemo, na temelju analize upisa kandidata s teškoćama u razvoju u I. razred srednje škole za šk. god. 2014./2015., unaprijediti proces upisa te onemogućiti da možebitni propusti u sustavu utječu na ograničavanje ili uskraćivanje prava na obrazovanje djetetu s teškoćama u razvoju.

Unapređivanje srednjoškolskog strukovnog obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju

U suradnji s Agencijom za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, 2012. godine uputili smo preporuku MZOS-u o potrebi formiranja mreže institucija ili povjerenstva koje bi na redovitim kvartalnim ili polugodišnjim sastancima razmatralo postojeće stanje, postignute ciljeve i predlagalo mjere za poboljšanje sustava, zakonskih odredbi i upisne politike te predlagalo rješenja za prevladavanje poteškoća koje se pojavljuju u odgojno-obrazovnom

radu s učenicima s teškoćama u razvoju (TUR) i kod zapošljavanja mladih s invaliditetom. Nadalje, preporučili smo da u svrhu oživotvorenja prilagođenih programa za učenike s TUR, multidisciplinarni tim stručnjaka napravi ogledne primjere za standard zanimanja i za standard kvalifikacije, s jasno naznačenim ključnim kompetencijama (znanja i vještine te pripadajuća samostalnost i odgovornost), koje bi djeca s TUR trebala razviti svladavajući prilagođeni program, kako bi stekla određeno zanimanje i ravnopravno s ostalim mladima se uključila na tržište rada. Temeljem oglednih primjera, trebalo bi pristupiti sustavnom razvijanju svih kvalifikacija (koje bi se stjecale po prilagođenom programu). Prema odgovoru iz MZOS-a, očekujemo da će se voditi računa o našoj preporuci umrežavanja i multidisciplinarnog pristupa razvoju srednjeg obrazovanja učenika s TUR.

Zaštita prava učenika strukovnih škola

Na početku školske godine nužno je informirati roditelje i učenike o pravima učenika za vrijeme praktične nastave i vježbi te o mogućnostima zaštite učenika. Nužno je i da škole pomognu učenicima pri odabiru poslodavaca kod kojih će pohađati praktičnu nastavu, da prate rad učenika kod poslodavaca te da pravovremeno zaštite prava učenika.

U cilju potpunije zaštite učenika, potrebno je dopuniti *Zakon o strukovnom obrazovanju* prekršajnim, odnosno kaznenim odredbama u slučaju povrede prava učenika od strane poslodavca, kao i jasnijim odredbama o nadzoru i nadležnosti za provedbu inspekcijskog nadzora nad poslodavcima u segmentu zaštite prava učenika.

Pri izradi strukovnih kurikulumuma potrebno je voditi računa da oni budu usklađeni sa *Zakonom o strukovnom obrazovanju* i *Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (DPS) u pogledu najvišeg dnevnog i tjednog opterećenja učenika.

Suradnja odgojno-obrazovnih ustanova s roditeljima i drugim tijelima i ustanovama

Vrlo je važno uspostaviti suradnju roditelja i škole već na početku školske godine. Učitelji i nastavnici, prije svega razrednici, na početku školske godine trebali bi dati roditeljima sve potrebne informacije o njihovim pravima, obvezama i odgovornostima u odgojno-obrazovnom procesu, o pravima i obvezama učenika, o propisima kojima se uređuje odgojno-obrazovni proces te ih upoznati sa školskim aktima, kao što su Školski kurikulum, Godišnji plan i program rada škole, Statut, Kućni red te protokoli po kojima škola postupa. Potrebno je roditelje na vrijeme upoznati s procedurom i svim mogućnostima zaštite prava učenika, s načinima komunikacije sa školom i s obvezom roditelja da školu obavještavaju o svim okolnostima koje su važne i koje mogu utjecati na djetetov odgoj i obrazovanje.

Ukoliko roditelj zanemaruje svoje roditeljske obveze, ne brine se o redovitom pohađanju škole, ne informira se o djetetovim postignućima i ne surađuje sa školom, zakonska je obveza škole uputiti mu pisani poziv za razgovor s razrednikom i stručnim suradnicima škole. U slučaju da roditelj učestalo zanemaruje svoje obveze, škola je dužna o tome obavijestiti ured državne uprave, odnosno gradski ured nadležan za obrazovanje i nadležni centar za socijalnu skrb, koji su dužni poduzeti mjere za zaštitu djeteta i o tome obavijestiti školu. Poželjno je da u takvim situacijama škola uspostavi koordiniranu suradnju sa svim institucijama uključenima u slučaj.

Uočili smo da odgojno-obrazovni radnici ne poduzimaju pravovremeno ili uopće ne poduzimaju mjere zaštite prava djeteta na koje su obvezni temeljem *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (ZOOSŠ) i *Obiteljskoga zakona*. Smatramo da je nužno daljnje obrazovanje i osposobljavanje odgojno-obrazovnih radnika u području zaštite prava djeteta prema ovim propisima, kao i upoznavanje djelokruga, ovlasti i obveza drugih nadležnih tijela, posebice centara za socijalnu skrb i liječnika, kako bi se poboljšala njihova

međusobna suradnja i omogućilo pravovremeno i koordinirano poduzimanje aktivnosti radi zaštite djeteta.

Poželjno je uspostaviti redovite mjesečne, a po potrebi i češće sastanke predstavnika odgojno-obrazovnih ustanova s djelatnicima drugih tijela i institucija, posebice centara za socijalnu skrb, radi unapređenja međusobne suradnje i pravovremene i koordinirane intervencije svih subjekata uključenih u slučaj.

Organizacija rada u školi

Česti su slučajevi nezadovoljstva roditelja zbog promjena učitelja, razreda, rasporeda i drugih oblika organizacije rada u školama. Promjene izazivaju snažne reakcije roditelja te djeca, sve dok se ne riješe nespornosti, svjedoče raspravama odraslih, a ponekad i ne pohađaju nastavu. Prilikom planiranja rada škole trebaju uvažavati kontinuitet rada učitelja i nastavnika s djecom tijekom školovanja. Ako su, pak, promjene u organizaciji rada uvjetovane opravdanim objektivnim razlozima, važno je da roditelji i djeca budu pravovremeno obaviješteni o svim promjenama i razlozima promjena.

Pravo djeteta na informaciju uz poseban naglasak na ocjenjivanje i pedagoške mjere

Učenik mora pravovremeno biti upoznat sa svojim pravima, obvezama i odgovornostima, s pedagoškim mjerama, kriterijima ocjenjivanja i ocjenom, promjenom učitelja i rasporeda rada, načinima postupanja u slučaju nasilja te s mogućnostima i načinima dobivanja pomoći u određenim situacijama.

Uočavamo da roditelji i djeca nisu informirani o zakonskoj proceduri i mogućnostima podnošenja prigovora protiv ocjene i pedagoške mjere i mogućnostima podnošenja zahtjeva za polaganje ispita pred povjerenstvom. Učestale su i pritužbe zbog pedagoški neprimjerene komunikacije nastavnika s učenicima pri provedbi ispita. Preporučujemo školama da učenike i roditelje na početku školske godine upoznaju s kriterijima ocjenjivanja i odredbama *Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* te zakonskom procedurom u slučaju nezadovoljstva učenika ocjenom ili pedagoškom mjerom.

Preporučujemo omogućiti izuzeće iz povjerenstva učitelja, odnosno nastavnika koji je učenika ocjenjivao tijekom godine i zaključio mu ocjenu kojom nije zadovoljan, kada to zatraži učenik ili roditelj, kao i izuzeće iz postupka polaganja popravnog ispita, ako to zatraži učenik ili roditelj.

Pravo djeteta na sudjelovanje

Odbor za prava djeteta UN preporučuje da se djeca uključe u stvaranje i provedbu aktivnosti koje ih se tiču. Ovisno o njihovoj dobi i zrelosti učenike treba uvažavati kao partnere u kreiranju i realizaciji plana i programa škole te u osmišljavanju slobodnih i preventivnih aktivnosti. Stoga je nužno osnažiti ulogu vijeća učenika u školama te jasnije definirati njihove zadaće i način biranja učenika u vijeće.

Pravo djeteta na dodatnu te pripremnu i dopunsku nastavu

I roditelji i djeca upozoravaju na to da se u brojnim školama ne provode dopunska i dodatna nastava. Nacionalno vijeće učenika također je predložilo da se osigura obvezno provođenje tih oblika nastave, držeći da bi to smanjilo potrebu za instrukcijama i dodatnom podukom koje financijski znatno opterećuju roditelje. Zato podsjećamo na zakonsku obvezu škole da

organizira dopunsku nastavu za učenike kojima je potrebna pomoć u učenju, neovisno o tome je li zahtjev za dopunskom nastavom postavljen od strane učenika, roditelja ili učitelja.

Podsjećamo također da su, prema ZOOSŠ-u, škole dužne posebnu pomoć pružati djeci koja imaju pravo na školovanje u RH, a ne znaju ili nedostatno poznaju hrvatski jezik te su, radi učinkovite integracije tih učenika, škole dužne organizirati individualne i skupne oblike neposrednog odgojno-obrazovnog rada kojima se tim učenicima omogućuje svladavanje hrvatskog jezika i nadoknađuje nedovoljno znanje u pojedinim nastavnim predmetima, i to putem pripreme i dopunske nastave. Smatramo da su škole u ispunjavanju ovih obveza dužne zatražiti odgovarajuću materijalnu i kadrovsku podršku MZOS-a.

Zdravstveni odgoj

Stajalište pravobraniteljice za djecu prema zdravstvenom odgoju i svim njegovim sastavnicama je nepromijenjeno od 2007. godine. Naš temeljni stav koji proizlazi iz odredbi Konvencije o pravima djeteta je da dijete ima bezuvjetno pravo na znanje i informacije koje se tiču očuvanja njegovog zdravlja i nitko, pa ni roditelji ne smiju djetetu uskratiti to pravo. Kad govorimo o spolnom odgoju, informacije o spolno prenosivim bolestima, načinima njihova prenošenja, zaštiti, kontracepciji, neprihvatljivosti nasilja u adolescentskoj vezi, zaštiti od spolnog nasilja i zlostavljanja, rizicima preranog stupanja u spolne odnose, neprihvatljivosti homofobije te odgovornom spolnom ponašanju moraju doći do svakog djeteta i to je minimum koji država mora jamčiti i osigurati.

Očekujemo da će postojeći priručnici za učitelje, nastavnike i stručne suradnike biti konkretna pomoć u izvođenju zdravstvenog odgoja. Preporučujemo da ovi stručnjaci budu i dodatno pripremljeni i educirani za provođenje programa te da znaju kako na primjeren način djecu informirati o svim zdravstvenim temama, uključujući spolnost, poučiti ih što je odgovorno spolno ponašanje te razgovarati o različitim pitanjima u vezi s time. Očekujemo i uključivanje liječnika u provođenje ovog programa.

Građanski odgoj i obrazovanje, obrazovanje o dječjim pravima te obilježavanje Dana Konvencije o pravima djeteta

Građanskim odgojem i obrazovanjem nisu obuhvaćena sva djeca, stoga preporučujemo uvesti građanski odgoj i obrazovanje u sve škole kao obvezni nastavni sadržaj/predmet. Iz kontakata s djecom uočavamo da nisu u potpunosti informirana o dječjim i ljudskim pravima kao ni o odgovornostima. Stoga preporučujemo da odgojno-obrazovni radnici unutar kurikuluma osmisle načine i aktivnosti kroz koje će djecu informirati i poučavati o dječjim/ljudskim pravima i odgovornostima te obilježiti 20. studenoga *Dan Konvencije o pravima djeteta*.

Kako je poznavanje prava djece i načina njihove zaštite prvi korak na putu ka njihovoj potpunoj implementaciji smatramo potrebnim upoznati djecu i odgojno-obrazovne djelatnike, roditelje i druge subjekte odgojno-obrazovnog procesa s ovlastima i radom ureda pravobraniteljice za djecu. Preporučujemo da Ministarstvo i školske ustanove na svojim internetskim stranicama objave poveznice na stranice Pravobranitelja za djecu www.dijete.hr, namijenjenu odraslima i <http://azanas.dijete.hr/> namijenjenu djeci. Na navedenoj stranici djeca se mogu upoznati s dječjim pravima i Konvencijom o pravima djeteta, radom i ovlastima pravobraniteljice za djecu te Mrežom mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

Zaštita privatnosti djece

I dalje uočavamo propuste u komunikaciji odgojno-obrazovnih ustanova s medijima, u prikupljanju podataka o djeci, uvođenju video nadzora, fotografiranju djece, stavljanju

podataka na web stranice škole, što ponekad ugrožava dobrobit djece i narušava odnose škole i roditelja. Odgojno-obrazovnim radnicima preporučujemo, uz primjenu *Pravilnika o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima*, u slučaju dvojbi, konzultirati i Agenciju za zaštitu osobnih podataka.

Podsjećamo da su *Kaznenim zakonom* kao kaznena djela propisani *neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne* (otkrivanje podataka o osobnom ili obiteljskom životu od strane osobe kojoj su podaci povjereni u obavljanju njena zvanja) te *povreda privatnosti djeteta* (iznošenje podataka iz osobnog ili obiteljskog života djeteta, objava djetetove fotografije ili otkrivanje identiteta djeteta protivno propisima, što kod djeteta izazove uznemirenost, porugu vršnjaka ili drugih osoba ili na drugi način ugrozi dobrobit djeteta).

Sigurnost djece u školskim autobusima

Važan segment reguliranja školskog prijevoza su načini postupanja u situacijama kad pojedini učenici nasilnim ponašanjem ugrožavaju druge, otežavaju vožnju ili se na drugi način neprimjereno ponašaju. Budući da vozači školskih autobusa uglavnom nisu upoznati s mjerama koje su škola i druge službe dužne poduzeti u slučaju nasilja među djecom, kao ni s načinima zaštite djece, oni često reagiraju neprimjereno te ponekad nasilno postupaju prema djeci, čime je sigurnost djece dodatno ugrožena.

Preporučujemo da školske ustanove upoznaju prijevoznike i vozače s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima te da dogovore protokole postupanja u određenim situacijama kako bi se pravovremeno zaštitila prava djece u školskom prijevozu.

Dodatni sadržaji i aktivnosti u odgojno-obrazovnom procesu

Školske ustanove u svojim Školskim kurikulumima i Godišnjim planovima i programima planiraju aktivnosti kao što su izleti, ekskurzije, predstave za djecu i slično. Roditelji se često pritužuju da, posebno u situaciji teške gospodarske krize, nemaju mogućnosti financirati takve aktivnosti u okviru odgojno-obrazovnog procesa. To dovodi do toga da neka djeca ne mogu pohađati takve aktivnosti sa svojim vršnjacima što znači nejednaku mogućnost pristupa sadržajima u odgojno-obrazovnom procesu, a za posljedicu može imati i diskriminaciju po osnovi imovnog stanja. Podržavamo angažman škole da djecu uključi u što više aktivnosti koje mogu pridonijeti kvaliteti odgoja i obrazovanja, no smatramo da škole ne bi trebale planirati u svojim aktima odgojno-obrazovni sadržaj koji nije dostupan svoj djeci i kojem sva djeca nemaju mogućnost pristupa. Preporučujemo da školske ustanove prije planiranja dodatnih sadržaja i aktivnosti ispitaju mogućnosti roditelja i interes djece; da pri odabiru aktivnosti ispitaju mogućnosti njihova besplatnog osiguravanja za sve učenike; u slučaju nemogućnosti osiguravanja besplatnih sadržaja i aktivnosti, da odaberu one koje su cijenom pristupačne i poduzmu radnje radi pomoći učenicima slabijih materijalnih mogućnosti.

Nadzor u odgojno-obrazovnim ustanovama

Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, Agenciji za odgoj i obrazovanje i Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, proteklih smo godina preporučili dodatno zapošljavanje prosvjetnih inspektora i stručno-pedagoških nadzornika te njihovo osposobljavanje i usavršavanje, kao i odvajanje savjetodavnih od nadzornih funkcija stručno-pedagoških nadzornika u agencijama. Kao problem pokazuje se i nemogućnost podnošenja prigovora roditelja/zakonskog zastupnika djeteta na nalaz stručno-pedagoškog nadzora.

Preporučili smo i da se u postupcima nadzora razgovara s djecom kako bi ona mogla izraziti svoje mišljenje. Smatramo da učenik mora imati mogućnost sudjelovati u svim dijelovima odgojno-obrazovnog procesa i u postupcima koji se na njega odnose te da bi učeniku i u postupku nadzora trebalo dati mogućnost sudjelovanja, budući da rezultati nadzora mogu utjecati na daljnja prava i obveze učenika, a nerijetko i na njegovo daljnje redovno obrazovanje. Sudjelovanje je moguće ostvariti razgovorom s učenikom, davanjem prilike učeniku da izrazi svoje mišljenje i stavove.

Provjera osuđivanosti radnika i drugih osoba u odgojno-obrazovnim ustanovama

Primjećujemo da prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba za rad s djecom, predškolske i školske ustanove uglavnom traže od kandidata da dostave uvjerenje nadležnog općinskog suda da se protiv njih ne vodi kazneni postupak i da nije izrečena nepravomoćna presuda (kolokvijalno često nazivano „potvrda o nekažnjavanju“). Međutim, odgojno-obrazovne ustanove često ne provjeravaju je li kandidat pravomoćno osuđen za kaznena djela iz članka 106. ZOOSŠ-a koja su zapreka za obavljanje poslova u odgojno-obrazovnoj ustanovi i za kaznena djela iz članka 13. stavka 4. *Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji* (Narodne novine, broj 143/12).

Člankom 13. stavkom 4. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji propisano je da se sudovima, tijelima javne vlasti i ustanovama u postupcima zaštite prava i interesa djece kao i u postupcima povjeravanja određenih poslova i zadataka u radu s djecom mogu, na obrazloženi zahtjev, posebnim uvjerenjem dostaviti podaci iz kaznene evidencije o pravomoćno osuđenim osobama koje su počinitelji kaznenih djela taksativno navedenih tim zakonom. Kaznenu evidenciju ustrojava i vodi ministarstvo nadležno za pravosuđe, a u okviru kaznene evidencije sadržan je i popis pravomoćno osuđenih osoba za kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta i ostalih kaznenih djela iz članka 13. stavka 4. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji.

Stoga, upozoravamo da je potrebno da odgojno-obrazovne ustanove, u postupku *prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba u radu ili kontaktima s djecom*, pribave od Ministarstva pravosuđa podatke o *neosuđivanosti*, odnosno *posebno uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije* iz kojeg je vidljivo je li određena osoba pravomoćno osuđivana za kaznena djela iz članka 106. ZOOSŠ-a i članka 13. stavka 4. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji.

Licencije za rad odgojno-obrazovnih radnika i stručna osposobljavanja i usavršavanja odgojno-obrazovnih i drugih radnika

Radi podizanja kompetencija i osposobljenosti odgojno-obrazovnih i drugih radnika u radu s djecom, unazad nekoliko godina upozoravamo da je nužno uspostaviti sustav vrednovanja rada odgojno-obrazovnih radnika i *licencije za rad učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja*.

Ističemo i važnost stručnog usavršavanja/osposobljavanja i dodatnog zapošljavanja školskog administrativnog osoblja pravne struke, radi kvalitetnijeg rješavanja radno-pravnog statusa radnika, kako problemi iz tog područja ne bi štetili ostvarivanju prava i interesa djece.